

tunc temporis Ecclesia, eo quod tanquam collegium *illictum* habebatur, jure civili vetaretur arcum retinere, eoque minus res soli possidere. I. I ff. QUOD CUVUSQ. UNIVERSIT. NOMIN. Apostolus Paulus, I. ad Cor. IX v. 11, jam scripsérat: « Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nos carnalia vestra metamus? » Et v. 14: « Ita et Dominus ordinavit iis, qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere. »

Confer Monetam contra Catharos et Waldenses: Commen-tarium de finibus utriusque potestatis; Mamacchii Opus ita-lice scriptum « de libero Ecclesiae jure acquirendi et possi-dendi. »

Hoc loco de lege *Amortizationis* disserendum esset, sed pauca notare sufficiat. Hujusmodi lege, quam *manuum mor-tuarum* vocant, translationes bonorum in Ecclesiam aliaque Loca pia sine litteris *amortizationis*, id est sine consensu laicæ potestatis, nullae et irritae declarantur.

P. Maurus de Schenkl in suis Institutionibus Juris ecclesiastici § 410 asserit, praeter quaedam exempla, « alias esse rationes multas, quae leges amortizationis in certis adjunctis justas esse posse persuadent. » Rationes autem, quas ipse affert, tres praeципue sunt: « 1º quia haec Principis lex non circa bona civilia versatur; 2º quia cum Ecclesia semel acquisita alienari vetet ob utilitatem Ecclesiae, cur simile quid Principi, servato recto ordine, non liceat ob bonum reipublicae? 3º quia per hanc legem Ecclesiastici et Ecclesia non privantur jure acquisito, sed acquirendo, et quidem jure acquirendi bona solum iis haud necessaria, privantur autem eo jure boni publici causa. »

Verum non difficile opus videtur hujusmodi rationibus responde-re. Enimvero quod ad primum argumentum pertinet, lex amortizationis quamvis verbo tenuis in laicorum bona fera-

tur, re tamen vera in detrimentum Ecclesiae vertitur. Vetan-tur enim laici bona sua in Ecclesiam transferre, non propter laicos ipsos, sed propter Ecclesiam, ne scilicet Ecclesia rebus et fortunis augeatur. Huc faciunt verba legis 77 § Donatio-nis ff. de Legatis 2: « Non quaeri oportet cum quo quis lo-quatur, sed in quem voluntatis intentio dirigatur. » Cum ita-que lex verbis quidem in laicos concepta sit, ejus tamen intentio et vis omnis in Ecclesiam feratur, manifestum est Ecclesiae libertati ejusque juribus adversari. »

Ad alterum argumentum respondemus, inter legem amor-tizationis et legem de non alienandis Ecclesiae bonis maximum discrimen esse. Lex enim amortizationis privatos vetat in Ecclesias et Loca pia ullam bonorum suorum partem trans-ferre: proinde privati possunt res omnes, quarum domini-um habent, alienare, donare, testamento relinquere, atque etiam, prout iis libuerit, consumere et disperdere, dummodo ne in Ecclesias et loca pia quidquam omnino conferant. Con-tra vero per legem de non alienandis Ecclesiae bonis non ve-tantur Clerici bona patrimonialia alienare, quorum liberum dominium et administrationem retinent, sed vetantur Eccle-siarum bona alienare, quorum ipsi nec dominium, nec pro-prietatem ullam habent.

Praeterea alienationem bonorum Ecclesiae non modo sacri canones, sed civiles quoque leges prohibuerunt. Namque a Leone Imperatore per suam constitutionem leg. 14 Cod. de SS. Ecclesiis sanctum est, « ea quae ad beatissimae Ecclesiae jura per-tinent, vel posthac forte pertinuerint, tanquam ipsam sa-crosanctam et religiosam Ecclesiam, intacta convenit venera-biliter custodiri, et sicut ipsa Religionis et fidei mater per-pe-tua est, ita ejus patrimonium jugiter servetur illaesum. » Im-peratores etiam Anastasius leg. 17 Cod. de SS. Eccles., et

Justinianus novel. 7 et 120 eamdem legem ubique locorum ratam firmamque haberri voluerunt. Quin imo aliqui Canonistae putant, ex ipso naturali jure et divino nefas esse ecclesiastica bona alienare. Joannes Gaspar Barthel, in Opusculis juridicis tom. II opusc. 8, art. 1 de rebus Ecclesiae non alienandis, hanc quaestionem institut: « An non alienatio jure quoque divino et naturali Praelatis Ecclesiae sit prohibita? » Et respondet: « Et quidem jure divino inducta videtur hujusmodi prohibitio. Nam rerum Deo oblatarum alienationem et distractionem a Jure Mosaico prohibitam fuisse constat in Levit. c. XXVII ibi: « omne quod Deo consecratum fuerit, sive homo, sive animal, sive ager non vendetur, nec redimi poterit. » Sed quaestio haec sequenti distinctione melius solidiusque resolvitur. Alienationem videlicet rei ecclesiasticae sine justa causa factam hodie adhucdum jure divino, imo naturali prohibitam esse; alienationem vero, quae fit cum legitima causa, sed non servatis solemnitatibus, de jure tantum humano prohiberi. Prior pars conclusionis patet ex regula: quod omne praeceptum a Deo datum in lege veteri pertinens ad jus naturale, perseveret quoque de jure divino in lege nova, ut patet in praecepsis Decalogi; alienatio autem bonorum Ecclesia primo modo sumpta procul dubio contra jus naturale videtur esse; nam cum ista bona Ecclesiae tanquam ad pios usus unice collata, et hoc sensu patrimonium Christi sub sola Praelatorum fideli custodia existant, ideo ea alienare sine justa causa, esset ea dilapidare et injuste alienare rem alienam, quod juri naturali utique adversatur, ac propterea *raptore*s alienantes dicuntur can. OMNES ECCL. RAPTORES caus. 17 q. 4. Unde quis dubitet eosdem peccare contra legem divinam? »

Itaque argumentum, quod a lege de bonis Ecclesiae non alienandis ad tuendam amortizationis legem adhibetur, nihil

probat: utriusque enim legis dispar conditio est ex dispari fine et natura rerum; in argumentis vero a pari oportet omnia esse paria.

Ilud tertio loco objicitur, legem amortizationis publici boni causa latam esse, ne per ingentes Ecclesiae divitias res publica detrimentum caperet; idque propterea ex legitima causa factum esse, quia optimi Principis est utilitatem publicam tueri.

At aliquibus Canonistis ea lex videtur in falsa presumptione fundari: ii namque existimant tantum abesse, ut bona in Ecclesiam et Loca pia translata reipublicae noceant, ut etiam maxime prosint. In hoc arguento late versatus est P. Antonius Desing integro libro, cuius inscriptio est « Opes Sacerdotii num reipublicae noxiae, » ubi rationibus et factis demonstrat quot quantas ex iis opibus utilitates imperium civile percepit, ut denique concludat, legem amortizationis non valere, eo quod lex fundata in falsa presumptione facti minime subsistit.

Alii vero Auctores alias rationes afferunt, cur amortizationis tanquam irrita et illicita habenda sit. Facile concedunt imperio civili jus potestatemque esse ea omnia removere, quae utilitati publicae obstare videantur, dummodo tamen res juste et legitime agatur: non enim quod videtur ad bonum publicum pertinere, id confessim fieri potest; nihil imo fieri potest, quod sit injustum.

Atqui aiunt eam legem, qua omnes et singuli cives ventantur aliquid bonorum suorum Ecclesias Locisque piis religionis et pietatis causa donare, non modo alienam ab ea moderatione, qua in imperando adhibenda est, sed etiam injustam esse, tum habita ratione civium, quibus suarum rerum in piis causas transferendarum libera potestas adimi-

tur, tum certe habita ratione Ecclesiae, cui impedimento est, quominus jure acquirendi et possidendi frui possit, quod quidem jus apertissime ad eam pertinere jam demonstravimus.

Id insuper est Ecclesiae libertati immunitatique contrarium. Pirrhing, in quinque libros Decretalium ad tit. de Constitutionibus sect. 2 § 2: « Illa, » inquit, « sunt contra libertatem Ecclesiarum et personarum ecclesiasticarum per quae non tantum violentur privilegia ipsis concessa jure communis posito, sive canonico, sive civili, sed etiam, imo multo magis, per quae auferuntur Ecclesiis et Ecclesiasticis personis jura, quae ipsis jure divino, seu naturali et gentium competit, sive ea, quae ipsis communia sunt cum aliis membris reipublicae etiam laicis. Sed per talem legem (amortizationis) vel statutum hoc fit; ergo per illud derogatur libertati Ecclesiarum et personarum ecclesiasticarum etiam naturali, sive quae jure naturali et gentium ipsis competit. » Quod quidem argumentum multis exquisitisque rationibus confirmat citato loco.

Itaque P. Vitus Pichler, in Summa jurisprudentiae sacrae universae tit. 11 de constitut. num. 35: « Ab auctoribus, » inquit, tanquam leges Ecclesiae injuriosae et irritae reprobantur, quae prohibent subditis, ne bona immobilia vendant, donent, aut alio modo alienent in Ecclesias et ecclesiasticas personas; ita Doctores in cap. final. de Immunit. Eccl. in 6; et praeter alios Augustinus Michel in Theolog. Canon. Moral. appendice 2 tom. 1 de legibus amortizationis, ubi ait: « Si dicas rationem publicam efflagitare tales leges, ne scilicet exhauriatur territorium, et nervus fere omnis transferatur ad manus mortuas Religiosorum et Clericorum, repono viam omnibus apertam ad Summum Pontificem, qui re-

» ad se delata, et justitia causae cognita, facile consentiat in « talem legem vel statutum, si subsit justa causa. »

In eam Augustini Michel sententiam Philippus Friderich in dissertatione « De eo quod justum est circa amortizationem » ita scribit: « Ut palam fiat, non esse cur merito Pontificis circa causas ecclesiasticas judicium detrectent adversarii, pauca delibo ex Thomassimo. S. Pius V ad necessitatem regni Gallici concessit Carolo IX alienare fundos ecclesiasticos ad quindecim mille libras redditu annuo assurgentes. Gregorius XIII consentit in distrahenda praedia ecclesiastica decies centena millia librarum aequantia. Henrico III Sixtus V permisit venditionem fundorum ecclesiasticorum ad centum mille philippaeos redditus anni, licet Clerus jam eo anno contulisset auri decies centena millia et amplius. Quid Ecclesiae et Ecclesiastici ad utilitatem reipublicae praestiterint subsidii his nostris temporibus per dona gratuita tum in Gallia et Hispania, tum in Austria et Italia, exstant illustriora documenta, quam ut adversarii lamentari possint, onera reipublicae solis incumbere laicis. Neque negabit Pontifex, premente reipublicae necessitate, ea praesidia e bonis Ecclesiae inferioris, quae contulit e gazophylacio Ecclesiae Romanae. Refert Auctor Theatri Europaei ad annum 1683, 7 Aug. Innocentium XI Imperatori submisso ter centum mille coronatos, addita amplissima facultate ex ipsis templis vasa sacra et cimelia ad usum belli Turcici in monetas conflandi. »

Vide etiam Joannis Philippi Hahan dissertationem « De eo quod justum est circa bonorum immobilium ad manus mortuas translationem, » et La Croix Theol. Moral. I. 4 n. 1390, a quibus designantur auctores, qui in utramque sententiam scripserunt.

§ 70.

DE BONIS ACQUISITIS.

Quae hactenus dicta sunt, ea pertinent ad bona acquirenda; reliquum est, ut de bonis ab Ecclesia jam acquisitis aliquid dicamus. Jam vero nemo sane dubitare potest, quin Ecclesia et Loca pia suarum rerum dominium habeant. Qui

enim eisdem sua bona tradiderunt, iis quidem transferendi dominii jus habebant; et illud in eos transtulerunt, qui acquisitionis et domini capaces erant. Valida ergo et legitima fuit eorum bonorum traditio et possessio, ideoque dominium et proprietas in Ecclesias et Loca pia transivit. Ex quo consequitur, eadem bona pleno jure ad solam Ecclesiam pertinere, eaque imperio civili nulla ratione obnoxia esse.

At dices: num igitur Ecclesiae bona a dominio eminenti immunita sunt? « Dominum eminens, » ait Grotius de jure belli et pacis lib. 1 § 6, « est facultas eminens, quae superior est jure vulgari, utpote communitati competens in partes et res partium boni communis causa. » Quae vero sint illae partes et res partium ita explicat eod. lib. cap. 3 § 6: « Dominum eminens, quod civitas habet in cives et res civium ad usum publicum. » Quanquam vero, ut ait Soto de just. et jur. lib. 4 q. 4 art. 1 concl. 1, « facultatibus subditorum Princeps uti possit, quando eidem reipublicae tuendae et administrandae necesse fuerit, » ii tamen, ex quorum bonis et facultatibus publicae necessitatibus subventum est, non plus sustinere oneris debent quam caeteri, sed damnum quod passi sunt, *ex publico*, ut aiunt, resarcendum est. « Hoc quoque sciendum est, » ait Grotius de jur. belli ac pacis l. 2 cap. 14 § 7, « posse subditis jus etiam quaesitum auferri ex vi supereminentis dominii, sed ut fiat ex vi supereminentis dominii primum requiritur utilitas publica, deinde ut, si fieri potest, compensatio fiat ei qui suum amisit, ex communi; et lib. 3 cap. 2 § 7: « Addendum est, id cum sit, Civitatem teneri his qui suum amittunt, sarcire damnum de publico. » Itaque Cocceius, copiosus et diligens interpres Grotii, in cap. 3 lib. 1 ait: « Duo necessario Auctor requirit: 1º utilitatem publicam; 2º ut si uni jus au-

feratur, reparatio fiat ex publico. » Hanc Hugonis Grotii doctrinam Doctores Juris politici ad unum omnes sequuti sunt.

His positis de bonorum ecclesiasticorum immunitate et libertate ab eminenti dominio quaestionem praetermittimus, cum palam facturi simus eas esse sacrorum canonum prescriptiones, ut civilis societas in publicis necessitatibus plus utilitatis ex bonis Ecclesiae capiat, quam ex tali eminenti dominio latura esset.

Qua super re in primis animadverto, Episcopos et Coenobia nunquam destitisse ad sublevandas regnorum calamitates magnas largitiones facere; quod multis exemplis demonstrat Thomassinus vet. et nov. Eccl. discipl. part. 3 l. 1 cap. 26 et seqq.; de hisce largitionibus Constantinus Roncaglia in nota ad cap. VII art. 7 hist. eccl. Natalis Alexandri saec. XIII et XIV, haec habet: « Hujusmodi largitiones velut jure naturae dictante fiebant, cum gratitudinis virtus exposcat, eos donis affici, qui Ecclesias nedum extruxerunt, sed et locupletarunt; cum ubi de communi damno avertendo agitur, communibus viribus propulsandum videatur, et cum ad avertendam ipsarum Ecclesiarum ruinam multum conducat laicos his largitionibus promereri: sunt enim multoties velut semina uberem segetem reddentia. »

At vero duo canones ad duobus Conciliis generalibus, canon scilicet decimus nonus a Concilio Lateranensi III, et canon quadragesimus sextus a Concilio Lateranensi IV, ea de re conditi fuerunt, « ne etenim, » ait Roncaglia loco citato « sub donariorum nomine gravissimae invalescerent exactiones, eo magis quod Principum preces mandati vim obtinent, ideo rebus Ecclesiae Concilia suis decretis consulere non desitare. Concilium Lateranense III indulxit, quod ubi laicorum opes impares essent pro publicis necessitatibus amoven-

dis, id, judicantibus Episcopis et Clero, quod necesse esset ex proventibus Ecclesiae tribueretur. Concilium Lateranense IV etiam Papae consensum exspectandum sancivit; et Concilium Constantiense una Episcopi, Cleri, ac Pontificis consensum ad aliquid Principibus de rebus Ecclesiae tribendum voluit intervenire. » Neque vero est, cur imperium civile pigeat hujusmodi consensum postulare; non etenim Ecclesiae bona vi et hostilem in modum invadenda sunt, sed opus est consensu et auctoritate Ecclesiarum, et praesertim illius, qui his rebus praeest, quique reipublicae calamitatibus et saepe opem tulit, et cum opus est, ferre non renuit. Ipsa naturalis ratio suadet, nemini fas esse in rem alienam etiam sibi debitam contra domini voluntatem, vel eo inconsulto invadere: primo enim res petenda est, ne sacra dominii jura violentur. « Est, » ut ait Puffendorfius Jur. Nat. et Gent. l. 2 cap. 6 § 5, « ea dominii vis, ut dominus res suas ipse possit dispensare, etiam ad quas alteri tradendas obligatur. Ex quo consequitur, quod res ab altero sibi debitas non statim ipse quis involare queat, sed dominum, ut sibi eas tradat, poscere debeat. »

Verum ut eo, unde digressi sumus, revertamur, sacris canonibus sancitum est, societati civili, quam vera necessitas premit, opem auxiliumque ex bonis Ecclesiae ferendum esse, atque id semper ab Ecclesia factum fuisse, monumentis historiae comprobatur. At vero Ecclesiae subsidia non modo *volutaria*, sed etiam *gratuita* sunt. Dum imperium civile eminenti dominio utitur, ex communi Doctorum sententia tenetur id quod acceptum est compensare. Sed Ecclesia nullam vel levissimam compensationem postulat; ea siquidem de re nihil in sacris canonibus praescriptum legimus. Quid igitur amplius fieri ab Ecclesia poterat?

Atque haec de bonis Ecclesiae satis dicta sint, et concludimus his S. Ambrosii verbis de offic. ministror. cap. 28 : « Hoc maximum incentivum misericordiae, ut compatiamur alienis calamitatibus, necessitates aliorum quantum possumus juvemus, et plus interdum quam possumus. Melius est enim pro misericordia causas praestare vel invidiam perpeti, quam praetendere inclemantium, ut nos aliquando in invidiam incidimus, quod confregerimus vasa mystica, ut captivos redimeremus. Aurum Ecclesia habet non ut servet, sed ut eroget et subveniat in necessitatibus. »

Et hic Institutionibus Juris Publici Ecclesiastici finem facimus, parati quemcumque errorem, in quem lapsi simus, corrigere.

HOC VERO OPUS QUALE CUMQUE SIT

BEATISSIMAE VIRGINI MARIAE

AB ANGELO SALUTATAE

DAMUS DONAMUS DICAMUS.